

Školský špeciálny pedagóg: Mgr. Miriam Maslíková

Deti a žiaci s odkladom povinnej školskej dochádzky

Každý rok si veľa rodičov kladie otázku, či je ich dieťa zrelé pre vstup do základnej školy, či je schopné zvládnuť výuku čítania, písania, počítania. Ukázalo sa, že niektoré deti síce dosahujú vek šiestich rokov, ale nie sú na takom stupni vývoja, aby boli schopné zúčastniť sa vyučovania. Každý rok býva nejakému počtu detí odložená povinná školská dochádzka o 1 rok z dôvodu školskej nezrelosti – nezrelosti nielen fyzickej a sociálnej /deti bývajú ešte príliš „hravé“, nedokážu sa príliš odpútať od rodičov, nejavia záujem o školu/, ale tiež psychickej, kde sú nezrelé hlavne funkcie dôležité pre výuku čítania, písania a počítania. Ide predovšetkým o zmyslové vnímanie, zrkovú a sluchovú, jemnú a hrubú motoriku, pamäť, pozornosť, myslenie, reč. Pritom tieto funkcie môžeme ľahko rozvíjať a podporovať bežnými a nenáročnými cvičeniami a hrami. Častokrát sa stáva, že dieťa, ktorému bola z rôznych príčin odložená povinná školská dochádzka o 1 rok zostáva ponechané samé na seba s tým, že „sa to samé upraví“.

Celkový vývin dieťaťa a zvlášť zrenie centrálnej nervovej sústavy samozrejme napomáha vymiznutiu alebo aspoň k zmenšeniu niektorých problémov a nedostatkov, ale vo veľkej väčšine prípadov, alebo vôbec nie, pokiaľ im nebola poskytnutá cielená, systematická odborná pomoc. Dnes v niektorých MŠ majú zriadené špeciálne triedy alebo oddelenia pre deti s odkladom povinnej školskej dochádzky. Ak nie, mali by mať pre ne aspoň vypracovaný stimulačný program. Rodičia majú možnosť návštevy v CPPPv Čadci a konzultácie s odborníkmi, ktorí im poradia, ako treba s dieťaťom pracovať. Pokiaľ majú rodičia záujem, je možnosť zaradiť dieťa do individuálnej pokračujúcej starostlivosti. Takouto prácou napomáhame nielen zdravému vývinu dieťaťa, ale predídeme vzniku menších či väčších problémov pri vyučovaní, napr. v priebehu celej školskej dochádzky. Veď „dobrý štart“ hneď na začiatku ovplyvní veľa aj v budúcnosti. Zážitok veľkého neúspechu môže mať veľký vplyv nielen na prístup ku školskej práci, ale i k práci vôbec. Môže ovplyvniť celkové uplatnenie v živote dieťaťa. Z praxe vyplynulo, že rodičia detí, ktoré mali odklad povinnej školskej dochádzky, sa dožadovali podrobnejších informácií ako im bolo možné poskytnúť behom vyšetrenia alebo konzultácie. Preto predkladám tieto základné informácie o školskej zrelosti a možnosti odkladu povinnej školskej dochádzky o 1 rok ale tiež o hrách a cvičeniach zameraných na rozvoj funkcií dôležitých pre zvládnutie základných školských vedomostí, t.j. čítanie, písanie, počítanie. Školská zrelosť a odklad povinnej školskej dochádzky.

Pojem školská zrelosť zahŕňa v sebe niekoľko rovín: zrelosť FYZICKÚ, telesnú, zrelosť PSYCHOSOCIÁLNU, pretože zrelosť psychická úzko súvisí so sociálnou zrelosťou. Fyzická, telesná zrelosť a zároveň i zdravotný stav posudzuje väčšinou detský lekár. Veľmi malé, slabé, drobné deti sú ohrozené nielen zvýšenou unaviteľnosťou, ale i pocitom menejcennosti v kolektíve vyspelejších detí. Chronické a často sa opakujúce ochorenia oslabujú organizmus dieťaťa a môžu ovplyvniť jeho školskú úspešnosť. Rok odloženej školskej dochádzky môže

byť využitý k posilneniu obranyschopnosti detského organizmu. Odloženie školskej dochádzky môže byť riešením aj udetí trpiacich rôznymi silnými zmyslovými poškodeniami. Fyzická zrelosť je tiež jedným z predpokladov školskej úspešnosti. Môžeme mať dieťa po tejto stránke zrelé pre vstup do I. triedy, ale nie je zrelé napr. po stránke sociálnej, vstup do školy mu môže spôsobiť nemalé problémy. Psychická zrelosť v sebe zahrňuje niekoľko faktorov. Jedným z nich je rozumová, mentálna vyspelosť. Dieťa v tomto vekovom období prechádza od konkrétneho názorného myslenia k abstraktnému pojmotvornému mysleniu. V uvažovaní a chápaní sa začína prejavovať analyticko-syntetická činnosť. Dieťa si viac všíma podrobnosti a rozdiely, je schopné vnímať detaily, chápať vzťahy medzi jednotlivými predmetmi. Začínajú sa u nich objavovať náznaky logických úvah, aj keď ešte stále viac uvažuje mechanicky. Analyticko-syntetická činnosť sa prejavuje nielen v myslení, ale aj vo vnímaní – dieťa je schopné z celku vyčleniť časti a tie opäť zložiť do celku. Napr. dokáže sluchom rozlíšiť hlásku, ktorými slovo začína a končí, alebo zložiť a rozložiť jednoduché slová na jednotlivé hlásky. Detská kresba sa stáva podrobnejšia, diferencovanejšia. Tieto faktory tvoria predpoklad pre úspešnú výuku matematiky, čítania, písania. Dôležitá je aj rečová vyspelosť. Dieťa by malo v tomto období tvoriť gramaticky správne slová, jednoduché vety. Mala by byť odstránená dyslália /porucha reči/. Dôležité je pre výuku písania zrelosť v oblasti vizuomotoriky. Dieťa by malo mať účelnejšie, zameranejšie pohyby. Malo by vedieť ovládať svoju motorickú aktivitu. Začína dospievať k určitej sebakontrolu a kontrole svojich citov. Malo by byť schopné aspoň čiastočne ovládať impulzívne jednanie a chovanie, sústrediť sa na samotnú prácu, odradiť sa autorite a väčšine. Sociálna zrelosť. Dieťa by nemalo mať v tomto veku ťažkosti tráviť dlhšie voľný čas mimo okruh svojej rodiny, malo by vedieť oddialiť vyplnenie svojich priání, prípadne vyrovnať sa aj s neúspechom. Má zvládnuť základy sebaobsluhy /obliekanie, obúvanie, jedenie príborom, udržanie poriadku vo svojich veciach/. Precitlivé, úzkostné dieťa alebo naopak dieťa nekludné, impulzívne, prípadne dieťa s aktuálnymi emočnými problémami môže byť viac ohrozené v školskej úspešnosti. Problémy môžu mať i deti deprimované, vyrastajúce v nepodnetnom rodinnom prostredí. Dôležitým faktorom je vek dieťaťa. K zápisu do ZŠ prichádzajú deti, ktoré k 31. augustu bežného kalendárneho roka dovŕšia vek šesť rokov. V I. triede sa stretnú deti, ktoré mali šesť rokov napr. v auguste, ale i deti takmer sedemročné narodené napr. v septembri, ale aj deti viac než sedemročné, ktoré mali odklad povinnej školskej dochádzky. Deti narodené v letných mesiacoch sú častejšie ohrozené neúspechom už v začiatkoch školskej dochádzky. Odloženie školskej dochádzky o jeden rok býva realizované u detí, ktoré sú výrazne školsky nezrelé vo viacerých rovinách. Podmienky pre odloženie školskej dochádzky upravuje školský zákon. Rodičia, ktorí uvažujú o odklade povinnej školskej dochádzky postupujú tak, že zrealizujú zápis s dieťaťom do I. ročníka na škole, ktorú si vybrali. Upovedomia vedenie školy, že o odklade uvažujú. Ak ide o fyzickú nezrelosť, zdravotné ťažkosti, v takomto prípade dáva návrh na odklad detský lekár, prípadne špecialista /neuroológ, psychiater, logopéd/. Význam hry v živote dieťaťa a možnosť ovplyvnenia psychického rozvoja dieťaťa hrou. Hra je pre dieťaťo v predškolskom období najdôležitejšia činnosť, asi tak ako pre dospelého jeho práca. Hra dieťaťo sprostredkováva poznávanie sveta, skutočností, učí ich spolupráci, podriaďovania pravidlám, rešpektovaniu ostatných detí i dospelých. Prináša im nielen radosť z úspechu, ale učí ich aj prehrávať, niesť úspech. Dokáže dieťa aj dospelých zbližovať, spoločným prežívaním radosti z hry. K rýchlejšiemu rozvíjaniu dieťaťa dochádza

nielen tým, že sa cielene hráme, ale hlavne tým, že rodičia začali venovať svojmu dieťaťu viac času ako doteraz. Deti často trpia nedostatkom vzájomného kontaktu a komunikácie s rodičmi, hlavne vtedy, ak sú im kupované náročné hračky, ktoré ich majú sami zabaviť. Preto by bolo vhodné do režimu dňa zaradiť dieťaťu spoločnú hru. Čas nemusí byť dlhý, stačí denne 15-30 minút. Hry a cvičenia predkladáme nenásilne. Formulácia „Dnes sa zahráme na Tichú poštu“ znie nenásilnejšie ako „Dnes budeme cvičiť sluchové vnímanie“. Pri hraní, cvičení volíme z počiatku menej náročné formy, postupne prechádzame k zložitejším, ktoré však striedame s menej náročnými, aby sme predišli únave a nesústredenosti. Nezameriavame sa iba na oblasti v ktorých dieťa zlyháva, ale zaraďujeme hry a cvičenia, v ktorých ľahko dosahuje úspech. Takto môžeme kompenzovať pocity neúspešnosti. Hry teda musíme voliť primerane k veku a schopnostiam dieťaťa. Pri vhodnom správaní dospelého počas hry posilňujeme sebadôveru dieťaťa, rozvíjanie jeho vedomostí, zručností, utvárame správne návyky a chovanie. Vytvárame priaznivé emočné ovzdušie, pocit pohody, nešetříme pochvalou a povzbudením. Snažíme sa, aby dieťa nedosahovalo cieľ ani príliš ľahko, ale ani príliš ťažko. Pri neúspechu sa snažíme dieťaťu pomôcť, pokiaľ si to situácia vyžaduje. V ďalšej časti uvedieme príklady niektorých cvičení a hier, ktorými môžeme rozvíjať funkcie dôležité pre výuku čítania, písania, počítania. Ide o rozvoj: 1. Zmyslového vnímania, t.j.. a/ zrakového vnímania, priestorovej a pravoľavej orientácie b/ sluchového vnímania 2. Pamäti a pozornosti 3. Reči a myslenia, matematických predstáv 4. Motorických a senzomotorických funkcií, motorickej koordinácie a rytmu. Začíname vždy s manipuláciou predmetov, prechádzame k obrázkom až potom k hrám so znakmi a slovami. 1. Cvičenia a hry podnecujúce rozvoj zmyslového vnímania a /Cvičenia a hry zamerané na rozvoj zrakového vnímania, priestorovej ak pravoľavej orientácie Zrakové vnímanie tvorí veľmi dôležitý predpoklad pre úspešné zvládnutie výuky čítania, písania, počítania. Na tejto činnosti sa podieľa zrková diferenciácia – rozlišovanie jednotlivých prvkov, schopnosť zrkovej analýzy a syntézy /t.j. rozložiť celok na prvky a z nich opäť celok zložiť/, zrková pamäť a priestorová orientácia – pohyby očí zľava doprava a zhora dolu tvoria jeden zo základných predpokladov pre čítanie. Cvičenia zrakového vnímania - Vyhľadávanie predmetov v miestnosti - podľa farby, tvaru, materiálu, veľkosti ..., napr. „Povedz, čo je v miestnosti z dreva, z látky..., čo je zelené, červené...,čo je malé...“- Hľadanie skrytého predmetu /napr. vázy/, ktorý schováme na viditeľné, ale nenápadné miesto. - Vyhľadávanie a rozlišovanie predmetov podľa veľkosti, farby tvaru: do krabice od topánok nasypeme gombíky – dieťa na dve kôpky rozdelí malé i veľké, potom vyhľadáva najmenší alebo najväčší gombík, potom ich triedi do skupiniek podľa farby, tvaru. Takto môžeme triediť aj geometrické tvary. Predmety môžeme rozdeliť aj podľa rôzneho materiálu –drevené, plastové, kovové, látkové. - Skladanie obrázkov zo zápaliek alebo špajdlí. Skladáme jednoduché obrázky /domček, vláčik.../. Môžeme postupovať podľa vzoru, podľa diktátu a samostatne, alebo vopred pripraviť obrázky, v ktorých bude jedna zápalka chýbať a dieťa ju bude mať za úlohu doplniť.- Skladanie rozstrihaných obrázkov. Môžeme použiť známe obrázky, pohľadnice. Tie rozstriháme spočiatku na menší počet /2-3/ kúskov, neskôr na väčší počet /6/kúskov. Kúsky zamiešame, dieťa z nich skladá obrázok. Postupne prechádzame ku skladaniu skladačiek typu „Puzzle“, najprv drevených alebo plastových, postupne jednoduchších papierových.- Vyhľadávanie dvojíc rovnakých obrázkov. Použijeme rôzne druhy hry „Pexeso“. Začíname s vyhľadávaním 3-6 dvojíc, postupne pridávame. Použiť môžeme aj kartovú hru „Čierny

Peter“.- Spájanie rovnakých prvkov na obrázku čiarou. Deti spoja čiarou napr. skupinu hrušiek, jabĺčok, geometrické tvary, prípadne písmenká. - Škrtenie rozdielnych prvkov na obrázku. Deti škrtajú prvok, ktorý sa do obrázku nehodí – prvky používame najskôr v rade, potom „rozhádzané“ na obrázku. Napr. v skupine psov odlíšime mačku. - Hľadanie rozdielov na dvoch zdanlivo rovnakých obrázkov – Najprv jednoduchších, potom zložitejších. Vyhľadávanie, čo sa na obrázkoch zmenilo? Čo chýba? Čo je najviac? - Hľadanie cesty bludiskom. - Nedokreslené obrázky. Dieťa hovorí, čo na obrázkoch chýba, prípadne to dokreslí. Spočiatku použijeme úplný vzor, ktorý potom zakryjeme a ukážeme nedokreslený, potom ukazujeme už len nedokreslené obrázky bez ukazovania úplného vzoru. Cvičenia priestorovej a pravoľavej orientácie - cvičíme pojmy: hore – dole – vstrede vpredu – vzadu – vstrede vpravo – vľavo Najprv na predmetoch, potom obrázkoch, nakoniec na vlastnom tele druhej osoby /napr. „zdvihni pravú ruku, ľavú nohu, urob dva kroky dozadu, ukáž, kde mám ja pravú ruku. Na prácu z hore uvedených cvičení môžeme použiť aj detské časopisy napr., Macko pusík, Fifík, Šikovniček, Včielka, Vrabček, Mama tata Jojo, Tak i Tak. Hry zamerané na rozvoj zrakového vnímania „Kto skôr uvidí...?“ Túto hru hrávame najčastejšie na prechádzke, v meste, v prírode. Súťažíme, kto skôr uvidí nákladné auto, pani v červenom kabáte, listnatý strom atď. hru môžeme hrať aj v miestnosti. „Čo sa zmenilo?“ Deti si dobre prezrú miestnosť, potom sa pošlú za dvere. Niečo v miestnosti zmeníme, schováme, pridáme. Po návrate deti súťažia, kto skôr spozná zmenu. To isté hráme aj v prírode. Variant tejto hry je „Čo sa na mne zmenilo?“ Tieto hry cvičia tiež pozornosť a postreh. „Vyhľadávanie“ Menujeme nejaký predmet v miestnosti, deti ho vyhľadávajú očami. Potom k nemu bežia a snažia sa ho dotknúť. Vyhráva ten hráč, ktorý bol prvý. „Kimova hra“ Cvičí pozornosť, pamäť aj postreh. Na stôl položíme niekoľko predmetov /kľúče, pero, gumu, gombík, loptičku/. Ukážeme ich deťom. Potom predmety zakryjeme a jeden z nich zoberieme. Po odkrytí dieťa háda, ktorá vec zmizla. Môžeme aj naopak niektorú vec pridať. Prípadne po zakrytí predmetov má dieťa vymenovať všetky predmety, ktoré si zapamätalo. „Čím sme rovnakí?“ – „Čím sa líšime?“ Dvojica detí sa postaví proti sebe a snaží sa vyhľadať čo najviac vecí, ktoré majú rovnaké, ktorými sa od seba líšia. Napr. farba očí, oblečenie... b/ Cvičenia a hry zamerané na rozvoj sluchového vnímania Spolu so zrakovým vnímaním tvorí sluchové vnímanie dôležitý predpoklad pre písanie diktátov a pre čítanie. Uplatňuje sa tu schopnosť vnímať a poznávať rytmus slov, členiť ich na slabiky a počuť izolovane jednotlivé hlásky v slove a opäť ich do slov skladať /schopnosť sluchovej analýzy, syntézy/, rozlišovať tvrdé a mäkké, znelé a neznelé hlásky /sluchová diferenciácia, dôležitá je aj sluchová pamäť/. Cvičenia sluchového vnímania sú preto zamerané na rozvoj tzv. fonetického sluchu – cvičí sa rozoznávanie zvukov a tónov, ich dĺžka, sila, výška a počet. Začíname jednoduchými cvičeniami zameranými na rozoznávanie a lokalizáciu zvuku, postupujeme k hrám so slovami, slabikami, hláskami. Cvičenia sluchového vnímania · Rozoznávanie zvukov. Dieťaťu najprv predvedieme niekoľko zvukov, ktoré sa vydávajú pri určitých činnostiach /napr. strihanie alebo trhanie papiera, cinkot mince, listovanie knižky, tečúca voda/, potom mu zaviažeme oči a znovu predvážame tie isté činnosti – dieťa podľa zvuku háda, o aký zvuk ide. Cvičiť rozoznávanie zvukov môžeme aj v meste, v prírode /zvuk auta, štekot psa, spev vtákov, šumenie lesa.../. · Rytmické cvičenia. Tlieskanie, dupkanie rečňovaniak, piesni. Nenáročné vytlieskavanie jednoduchých slov /do-ma, vo-zú.../. Dieťa najprv opakuje po vás, potom sa snaží tieskať samostatne. Predvážame rytmus, ktorý dieťa napodobňuje - ťukanie

tužkou, klepkaním prstov, palicou, tleskaním, pískaním, hrou na Orfove nástroje. · Cvičenie na rozoznávanie hlások na začiatku slova. /“Čo počuješ na začiatku slova?”/ Postupujeme od spoluhlások k samohláskam. Môžeme slovo spojiť s obrázkom. · Cvičenia na rozoznávanie hlások na konci slova. Po zvládnutí môžeme hrať stolový futbal na poslednú hlásku. Pes –slon –nos-sova-auto. · Cvičenia na rozlišovanie hlások vo dvojiciach podobných slov. /“Čo majú na začiatku slova les-pes, los-nos“/. · Cvičenia na lokalizáciu hlásky. /“Co počuješ v strede slova nos, les, pes, ucho, oko, krk? Čo na začiatku? Čo na konci?“/ Môžeme skúšať aj rozloženie jednoduchých slov na hlásky: p–e–s. Toto cvičenie je však pre niektoré deti náročné. · Cvičenie rozoznávanie slabík. Ukazujeme deťom hračky alebo obrázky a pýtame sa: „Čo začína na má? – medvedík, na ko? – kočík“. Hry zamerané na rozvoj sluchového vnímania Táto je zameraná na lokalizáciu zvuku a sluchovú orientáciu. „Psíček kde si? Deti dostanú obrázky rôznych zvieratiek, budú na požiadanie vydávať typické zvuky typické pre zvieratá. Hráč uprostred sa pýta: „Psíček kde si?“ Dieťa predstavujúce psa zašteká, hráč má uhádnuť, ktoré dieťa to bolo. Takto sa vystriedajú všetky druhy zvierat. Sluchovú orientáciu môžeme ďalej cvičiť klasickou „Slepou babou“ alebo inými variantmi. „Na slepého“. Dieťa so zaviazanými očami vodíme po miestnosti, byte, budove. Dieťa háda, v ktorej časti sa práve pohybuje. Alebo dieťaťu zaviažeme oči, ľahko ho pridržiavame, aby si neublížilo ak ono má samo prísť napr. do chodby, kúpeľne. „Strážca pokladu“ Strážca sedí v kruhu s ostatných detí, má zaviazané oči a stráži „poklad“ /potrebujeme kľúče, ozvučenú loptu.../, ostatné deti sa po jednom snažia strážcovi poklad vziať. Pokiaľ bude hráč úspešný a poklad vezme, stáva sa on novým strážcom. V ďalšej časti uvádzame hry, ktoré už využívajú aj slová. „Hláska – s-nás prebudiť“. Deti ležia na zemi ako keby spali. Hovoríme rôzne slová. Ak počujú slovo, v ktorom je hláska –s- /hlásky obmieňame/, „prebudia sa“ a vyskočia. Hlásku – s – zaraďujeme najprv na začiatku, potom na konci slov a neskôr aj do stredu slova. Na precvičovanie sluchovej pamäti používame klasickú „Tichú poštu“ alebo hry uvedené v ďalšej časti, ktorá sa zameriava na pamäťové cvičenia. 2. Cvičenia a hry zamerané na rozvoj pamäti a pozornosti Schopnosť sústrediť sa, koncentrovať pozornosť na danú činnosť, je dôležitý, predpokladom pre budúce učenie. Cvičenia nám môžu pomôcť naučiť deti sústrediť sa, koncentrovať pozornosť, ktorá je pre výuku čítania, písania, počítania rovnako dôležitá, ako schopnosť zapamätať si a udržať v pamäti nové naučené. Cvičenia zamerané na rozvoj pamäti a pozornosti Niektoré cvičenia zamerané na rozvoj pamäti a pozornosti sú zhodné s cvičeniami uvedenými v časti zameranej na rozvoj sluchového a zrakového vnímania. Sú to cvičenia typu: Čo sa zmenilo? /V miestnosti, na človeku, v mozaike.../ Čo chýba? /Z určitého počtu hračiek, či iných predmetov/ Čo tu bolo? /Variant Kimovej hry./ „Zaraďovanie hračiek podľa veľkosti“ Dieťaťu predložíme 3-5-10 hračiek, ktoré zaraďí do radu podľa veľkosti. Potom hračky zakryjeme a dieťa sa snaží vymenovať všetky hračky tak, ako išli po sebe. Alebo dieťaťu zaviažeme oči a necháme ho znova hračky zaraďovať podľa veľkosti podľa hmatu. „Opakovanie slov a krátkych viet“ Na začiatku ukazujeme deťom obrázky zvierat alebo vecí /3-5-8/, ukazujeme ich po rade, dieťa ich pomenováva. Potom sa ich snaží pomenovať tak, ako išli po rade za sebou bez ukazovania obrázkov. Potom len zvieratká pomenováваме a snažíme sa o nich tvoriť vety z 5 a viac slov. „Opakovanie riekaniiek, básní“ Používame bežné detské riekanky najprv s obrázkami, dieťa ich po nás po častiach opakuje. Potom samo dopĺňa konce začatých viet, nakoniec opakuje celé samo. „Hľadanie chyby“ Deťom čítame, alebo rozprávame krátky príbeh. Pri druhom čítaní alebo rozprávaní urobíme zámernú

„chybu“. /Zameníme obsah alebo určité slová/. Dieťa hľadá, kde sme urobili chybu. Hry zamerané na rozvoj pamäti a pozornosti „Nebo – zem – nos“ Vedúci hry opakuje slová: Nebo – zem – nos a pritom ukazuje prstom hore, dole na nos. Deti po ňom pohyby opakujú. Občas sa zámerne pomýli a napr. pri slove nebo ukáže dole. Ktoré dieťa sa pomýli, vypadáva z hry. U menších detí môžeme začínať len slovami : nebo – zem. „Kto si presadol“ Deti sedia v kruhu. Hráčovi v strede zaviažeme oči a dve deti si vymenia svoje miesta. Hráč si odviaže šatku a háda, kto si presadol. Ak uhádne, ide hádať hráč, ktorý si presadol. S menšími deťmi hráme variant „Kto sa stratil“. „Boj o kamienky“ Na stole je položených o jeden kamienok menej ako je hráčov. Deti sa posadia okolo stola a ruky dajú pod stôl. Na daný povel sa snažia chytiť aspoň jeden kamienok. Kto nechytí žiadny, vypadá z hry. V ďalšom kole bude zas o jeden kamienok menej ako hráčov. „Dávaj pozor „ Deti musia reagovať na dohovorený signál /napr. jedno zapískanie znamená sadnúť dve zapískania znamenajú ľahnúť tri zapískania znamenajú vyskočiť, prípadne dvíhať ruky do rôznych polôh na počet tleskaní. Kto správne nezareaguje, vypadá z hry, alebo dostane trestný bol.

3. Cvičenia a hry zamerané na rozvoj myslenia a reči Ďalšou veľmi dôležitou schopnosťou je myslenie, ktoré veľmi úzko súvisí s vývojom reči. Dieťa v tomto období začína využívať myšlienkové operácie /schopnosť analýzy, syntézy/, abstrakcie, v konkretizácii je schopné vytvárať analógie, triediť informácie. Pre výučbu matematiky je dôležité chápanie vzťahov funkčných a časových, schopnosť oddeliť časť od celku, vnímať protiklady a vzťahy nadradenosti – podradenosti, príčiny a následky. Dieťa začína byť schopné jednoduchého logického úsudku. Preto v tejto časti okrem cvičení a hier zameraných na rozvoj myslenia a reči zaraďujeme aj cvičenia pre rozvoj matematických predstáv. Cvičenia zamerané na rozvoj myslenia „Triedenie predmetov podľa znakov“ farby, tvaru, veľkosti, materiálu „Hľadáme protiklady“ malý – veľký, biely – čierny, svetlý – tmavý „Strom je veľký – kvietok je malý“ „Rozoznávanie, čo je správne a čo nie“ Dieťaťu hovoríme pravdivé aj nepravdivé krátke vety a ono sa snaží určiť, čo je správne a čo je nesprávne. Napr.: „Pomaranč je sladší než citrón“, „Auto je rýchlejšie ako bicykel“, „Mačka je menšia ako myš“. „Riešenie situácií“ Dieťaťu predkladáme rôzne situácie najprv na obrázkoch, potom slovne a pýtame sa ho, ako by sa správalo v určitej situácii, alebo čo by sa stalo, keby: „Čo by sa stalo, keby sme nepoliali kvety?“ „Čo urobíš, keď rozleješ čaj, alebo rozbiješ hrnček?“. Toto cvičenie ovplyvňuje aj rozvoj sociálnych zručností. „Cvičenie analógie“ Hovoríme dieťaťu slová, ku ktorým, ono vytvára vhodnú dvojicu podľa toho, čo ho napadne. /Např. les-huby, rieka-voda.../. Hry zamerané na rozvoj myslenia „Na prechádzke“ Každé dieťa má určené, čo bude predstavovať /zvíra, ovocie, kvety.../. Vedúci hry hovorí: „Bol som na prechádzke a videl som tam mačku, ovečku, kvety...“ Deti, ktoré predstavujú určitý druh, ako náhle počujú slovo, ktoré im prináleží, pribehnú k vedúcemu. Z hry vypadáva ten, kto nepoznal, ktoré slovo mu patrilo. „Vyženie votrelca“ Zvolíme si 4-5 slov, ktoré majú nejakú spoločnú vlastnosť a pridáme slovo, ktoré im nepatrí – „votrelec“. Hráči musia „votrelec“ poznať a vyradiť. Např. pes, mačka, sova, kameň, žirafa, ovca. „Na Mart’ana“ „Mart’an“ priletí na našu planétu a všetkému sa čuduje – čo je to kvet, lopata, dom... Úlohou detí je „Mart’anovi“ vec čo najlepšie popísať, aby pochopil, k čomu je /vzhľad, vlastnosti atď./ „Je to správne?“ Zvolíme si nejaké zviera /např. slona/. Úlohou detí je povedať o ňom všetko, čo vedia /má chobot, kly, je veľký, má hrubú kožu.../ Kto povie nejakú vlastnosť /znak/ zle, alebo nevie ďalšiu vlastnosť /znak/ vypadá z hry. Cvičenia a hry zamerané na rozvoj matematických predstáv Pri nácviku rozvoja matematických predstáv začíname

porovnávaním veľkostí /cvičíme pojmy malý-veľký, menší, väčší, najdlhší-najkratší, široký-úžky, širší-užší, najširší-najužší/, ďalej množstvo /pojmy viac-menej-rovnako/, pokračujeme vymenovaním číselnej rady do desať a tiež orientáciou v tejto rade /pojmy prvý, druhý,...posledný/. U niektorých detí môžeme skúšať aj orientáciu v čase. Cvičenia robíme vždy manifestáciou s predmetom /hračky, prvky stavebnice, geometrické tvary/, neskôr aj na obrázkoch. Vhodné je spojiť cvičené matematické pojmy s pojmi priestorovými /hore-dole-vstrede, vpravo-vľavom nad-pod/. Číselnú radu potom spojiť s riekankou. P r í k l a d y c v i č e n í: - Dáme dieťaťu prvky zo stavebnice /vhodné sú drevené s rôzne dlhými, širokými a veľkými farebnými tvarmi. Dieťa ich triedi podľa veľkosti, dĺžky, šírky, farby, tvaru. - Nakreslíme na papier čiaru, dieťaťu dáme kocku zo stavebnice, ktorú má umiestniť podľa našich pokynov nad-pod čiaru, na jej začiatok-koniec, dostredu, vpravo a vľavo. - Dieťaťu dáme rad 10 farebných kociek. Podľa pokynov nám podáva prvú-poslednú, tretiu kocku alebo nám určuje, koľká je v rade napr. červená, modrá kocka. - Nakreslíme na papier niekoľko kruhov /napr. 5/, do prvého vložíme 5 gombíkov, do ďalších vždy o jeden menej než bolo v predchádzajúcom. Dieťa má doplniť zostávajúcimi gombíkmi správny počet gombíkov v krúžku /5/. - Dáme dieťaťu 3 listy papiera, na jeden z nich položíme 4 gombíky. Dieťa má za úlohu na prvý papier položiť menej gombíkov /1-3/, na druhý viac /5/. - Postavíme sa s dieťaťom vedľa seba, niekoľkokrát zatlieskame, dieťa má urobiť toľko krokov /skokov/, koľkokrát sme zatlieskali. - Na nácvik matematických predstáv ďalej používame detské hry, ako je Domino s bodkami, „Človeče nezlob se“, alebo špeciálne PEXESO. Cvičenia a hry zamerané na rozvoj reči Ak má dieťa poruchu reči, je potrebné mu zabezpečiť kvalitnú logopedickú starostlivosť a pravidelne cvičiť v domácom prostredí. Poruchy reči po nástupe do školy výrazne ovplyvňujú a zaťažujú výuku čítania a písania /dieťa nielenže zle číta, ale aj píše tak, ako vyslovuje/, môže dôjsť ku vzniku špecifických porúch učenia. Rozvoj reči môžeme však podporovať špeciálnymi cvičeniami zameranými spočiatku na napodobovanie rôznych zvukov, dbaním na správnu výslovnosť slov a viet, cvičením rytmizácie a rozvoj slovnnej zásoby. Veľa sa s deťmi rozprávame, podporujeme ich v rozprávaní o tom, čo zažili v škôlke, na prechádzke, pri hre, po sledovaní televízie alebo po prečítaní rozprávky. Prezeráme s deťmi obrázkové knihy, príbehy a necháme ich rozprávať o tom, čo na obrázkoch vidia, čo sa na nich deje. - Cvičenia napodobňujúce zvuky. Začíname napodobňovaním zvukov z prírody /bzučanie čmeliaka, syčanie hada a zvuky ďalších zvierat, potom strojov – auto, vlaku.../. - Artikulačné cvičenia – jazykolamy. Klára Kráľová hrala na klavíri. Otoč tú tyč. Na voze sa vezie zelenina. Na lúke cvrčia cvrčky. Cvičenia zaradené na rozvoj slovnnej zásoby „Na čo to je?“ Deťom ukazujeme predmety, obrázky, alebo hovoríme názvy vecí a oni nám odpovedajú, k čomu ich používame /kôš, kľúč, kladivo/. Používame aj slová, ktoré majú viac významov /kohútik, oko/. „Čo som urobil?“ Predvedieme dieťaťu niekoľko pohybov, dieťa popíše, čo som urobil. „Ako?“ Tvoríme metafory. Hovoríme deťom vety typu: Sladký ako ..., Studený ako, Horký ako, Dieťa dopĺňa vlastné slová. „Nový dom“ Rozprávame sa s deťmi, ako by si predstavovali nový dom, školu, kde budú chodiť. 4. Cvičenia a hry zamerané na rozvoj motoriky. Rozvoj tzv. hrubej a jemnej motoriky /pohybov/ je jedným z najdôležitejších predpokladov pre zvládnutie písania. Neuvoľnená, nerozcvičená ruka spolu s nesprávnym držaním písacej potreby a nesprávnym sedením môže nielenže dieťa od písania odradiť, ale spôsobiť pri výuke písania ťažkosti, ktoré môžu prerásť až ku vzniku špecifických vývinových porúch písania /dysgrafie/ Špeciálnymi cvičeniami a dbaním na

správne držanie písacej potreby, vhodným výberom materiálu na kreslenie a písanie, ako aj výberom vhodnej polohy pri tejto práci, môžeme problémom predísť. Kontrolujeme preto, či dieťa drží ceruzku voľne medzi palcom a ukazovákom a podkladá ho prostredníkom /prostredníček je „postieľka“, na ktorej ceruzka leží/. Ceruzka má byť uchopená 2-3 cm nad jej hrotom. Dávame pozor aj na správny sklon písacieho náčinia. Na začiatok sú vhodné fixky, voskové pastelky, guľaté kriedy – všetko, čo dobre „klže“ po papieri a nekladie odpor. Na podporenie správneho úchopu môžeme použiť zvláštne plastové násadky na ceruzky, alebo ceruzky s trojuholníkovým prierezom. Nástavec na ceruzku môžeme vyrobiť z moduritu, do ktorého namočíme prsty dieťaťa. Náviek začíname na veľké plochy /baliaci papier, tabuľa/, postupne ich zmenšujeme až na formát A4 - A5. Začínamev stojí, prechádzame do sedu s oporou i bez opory ruky o stôl, pokračujeme do kľaku i ľahu na podlahe. Pred každým cvičením uvoľníme ruku buď motorickou hrou, alebo precvičením ruky a prstov /krúžením, kmitaním/, prípadne aj uvoľnením ruky a prstov vo vlažnej vode a umývadle.. Cviky predvádzame rukou na skúšku vo vzduchu, ťažšie cviky robíme cez fóliu. Vzhľadom na to, že niektoré špeciálne cvičenia senzomotoriky a rytmizácie boli uvedené už v predchádzajúcich častiach /zmyslové cvičenia/, tu uvádzame cvičenia zamerané na rozvoj jemnej motoriky, t.j. pohybu ruky a prstov. - Stavanie kociek a rôznych stavebníc – podľa vzoru, farby, veľkosti, tvaru... - Stavanie veže z 10 – 15 kociek so zaviazanými očami. Môžeme súťažiť o najrýchlejšie postavenú vežu, alebo najvyššiu stavbu. - Navliekanie korálok – podľa vzoru, návodu, vlastnej fantázie. - Poznávanie vecí podľa hmatu, triedenie podľa tvaru, veľkosti. - Modelovanie z rôznych materiálov /hlina, modurit, cesto, plastelína/. - Používanie bežných činností /zapínanie gombíkov, zipsov, patentných háčkov, šnurovanie topánok, obliekanie seba, obliekanie bábik/. - Zostavovanie retiazky z kancelárskych sponiek /aj naslepo/. - Vytrhávanie obrázkov /napr. jablko, hruška/ z novinového alebo farebného papiera. - Vytrhávanie „retiazok“ z papiera. - Vystrihovanie obrázkov z papiera a nalepovanie koláži. - Odstrihávanie rohov. - Vystrihovanie geometrických tvarov z farebného papiera, zostavovanie obrázkov podľa vzoru, návodu a vlastnej fantázie. - Hra „Mikádo“. Zarovnávanie špajdlí /zápaliek, prútikov/. 10 rôzne dlhých špajdlí zarovnáваме podľa veľkosti, neskôr aj so zaviazanými očami. Ukladanie zápaliek do krabičky, prípadne aj hlavičkami na rovnakú stranu. - „Kreslenie rukami aj nohami. Dieťa posadíme za stôl, má za úlohu nakresliť na papier kruh ak zároveň „nakresliť“ kruh aj nohami vo vzduchu. Neskôr hru sťažíme – dieťa kreslí rukami iný obrazec a nohami tiež iný obrazec. Tento variant je náročný na koordináciu pohybov končatín. V l a s t n é k r e s e b n é c v i č e n i a.

V predchádzajúcej časti tejto brožúrky som sa viac-menej zamerala na deti psychicky nezrelé pre vstup do základnej školy. Ale určitým spôsobom môžeme ovplyvniť aj deti, ktorým bola odložená školská dochádzka z dôvodu fyzickej alebo sociálnej nezrelosti. Môžeme použiť ktorékoľvek z vyššie uvedených cvičení, hier – dieťaťu to nemôžeme v žiadnom prípade ublížiť. Naopak, hry ich zabavia a niekedy si môžeme všimnúť, že dieťa má v niektorých oblastiach ešte nedostatky. U detí, ktorým bol odklad povinnej školskej dochádzky realizovaný zo zdravotných dôvodov, je možné sa poradiť s lekárom, ktorý odklad doporučil, ako postupovať ďalej. Napr. u detí, ktoré trpia častými onemocneniami horných dýchacích ciest, lekár môže odporučiť postupy k zvýšeniu obranyschopnosti organizmu – medikáciou, životosprávou, otužovaním... Deťom, ktoré trpia silnou poruchou reči nestačí len logopedický

nácvik v materskej škôlke. Je nutné sa náprave reči tento rok intenzívne venovať – navštevovať logopéda, cvičiť podľa jeho pokynov aj doma. Niektoré deti dostali odklad povinnej školskej dochádzky o 1 rok pre sociálnu alebo emočnú nezrelosť. Ide o deti, ktoré sú popisované ako hravé, nesmelé, úzkostné, bojácne, nevedia sa o seba postarať, ťažko naväzujú kontakt nielen s dospelými, ale aj s deťmi. Tu je potrebné sa zamerať na sebaobsluhu, samostatnosť nie len pri obliekaní, jedení, hygienických návykoch, ale aj pri drobných domácich prácach – upratovanie hračiek, svojho oblečenia.../. Umožniť im častejší kontakt s inými vrstovníkmi a dospelými, hlavne deťom, ktoré nenavštevujú MŠ. U týchto detí by bolo vhodné zvážiť, či by /podľa možností/ nebolo vhodné MŠ navštevovať aspoň určité dni v týždni /napr. pondelok, streda, piatok/, alebo aspoň na dopoludnie. Veľmi pozitívne pre dieťa je aj návšteva krúžkov, ktoré sú zamerané na výtvarnú, hudobnú a pohybovú aktivitu. Dieťa si tak zvyká byť na určitý čas vzdialené od matky, rodiny a učí sa podriaďovať autorite a kolektívu ostatných detí. U úzkostných, bojácnych detí sa treba zamyslieť nad príčinou takéhoto chovania. Je potrebné sa kriticky zamyslieť nad tým, či má dieťa doma pocit zázemia, istoty, bezpečia, citovej odozvy. Či sa mu dostáva dostatok povzbudení, kladného ocenenia – časté pochvaly, či sme mu dobrým vzorom svojim chovaním. Úzkosť dieťaťa, neklud, afektívne až agresívne chovanie majú často príčinu v neurovnaných rodinných pomeroch /pred a porozvodové stavy, nesúlady výchovy rodičov a starých rodičov, nedostatok času venovaný dieťaťu/. Zmenou rodinných podmienok a vzťahu k dieťaťu môžeme niektoré prejavy úzkosti odstrániť. Rodičia, ktorí požiadali o odklad povinnej školskej dochádzky pre svoje dieťa, by nemali počítat s tým, že odklad je „uľahčením“, ale, že je to určitý záväzok voči dieťaťu ako mu pomôcť určité ťažkosti prekonať. Práca s dieťaťom nie je starosťou navyše. Vráti sa nám v podobe radosti z hry a spoločného prežívania úspechov, mnohokrát nám pomôže viac svoje dieťa spoznať a zistiť, že má schopnosti, ktoré sme u neho ani nepredpokladali. Čas a starostlivosť venovaná dieťaťu v predškolskom období sa ukladá ako do banky. Začína sa vyberať nielen po nástupe do školy, ale aj v období puberty a dokonca aj vo vyššom veku.